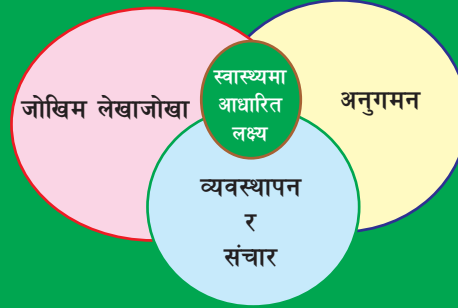

खानेपानी सुरक्षा योजना

(ह्याण्ड पम्प)

हाते पुस्तिका

नेपाल सरकार

खानेपानी तथा सरसफाइ मन्त्रालय

खानेपानी तथा ढल विकास विभाग

२०७४

कृतज्ञता ज्ञापन

यस खानेपानी सुरक्षा योजनाको हाते पुस्तिका तयार पार्ने क्रममा सहयोग पुऱ्याउनु हुने तल उल्लेखित महानुभावहरुलाई धन्यवाद तथा कृतज्ञता प्रदान गरिएको छ ।

खानेपानी तथा ढल निकास विभाग:

- तेजराज भट्ट, महानिर्देशक
- सुनिलकुमार दास, उप-महानिर्देशक
- किरण दर्नाल, सि.डि.ई.
- नारायणप्रसाद खनाल, सि.डि.ई.
- गंगादत्त नेपाल, वास टेक्निकल अफिसर
- रमेश सुवेदी, इन्जिनियर

विश्व स्वास्थ्य संगठन र अन्य

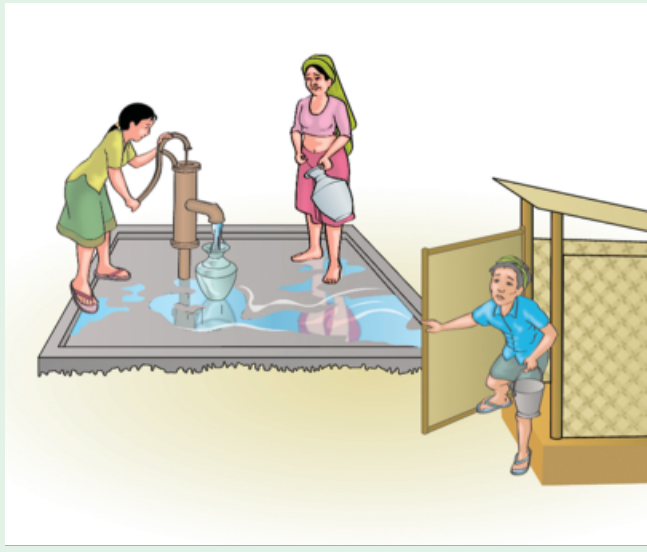
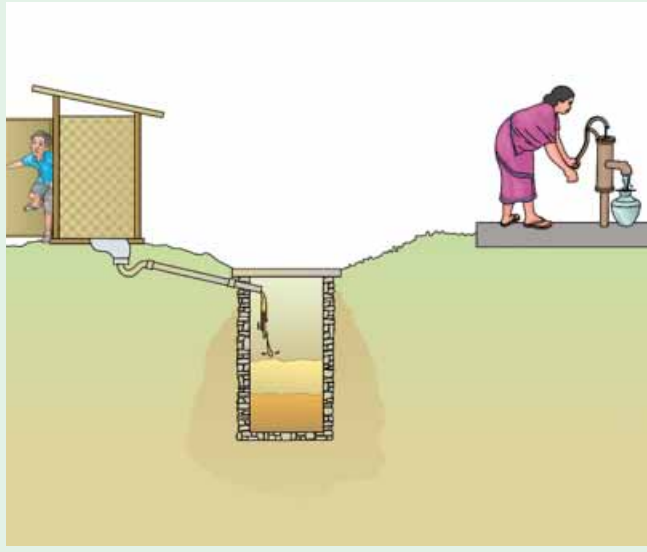

- डा. सूदनराज पन्थी, नेशलन प्रोफेसनल अफिसर, विश्व स्वास्थ्य संगठन
- कृष्णभक्त महर्जन, WSP Assistant, विश्व स्वास्थ्य संगठन

खानेपानी सुरक्षा योजना

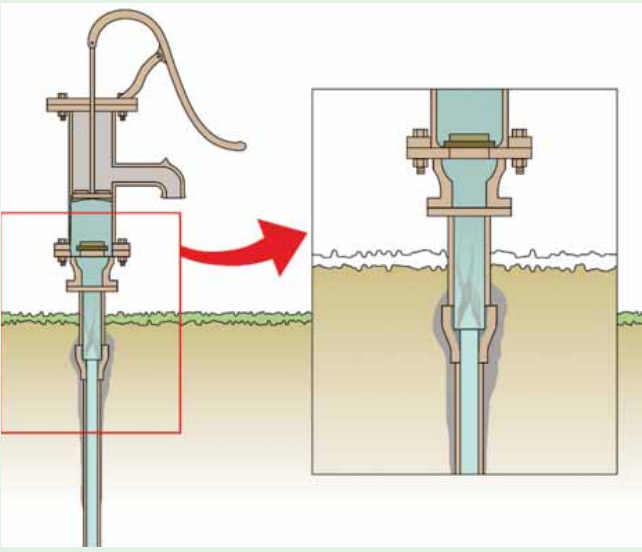

(ह्याण्ड पम्प)

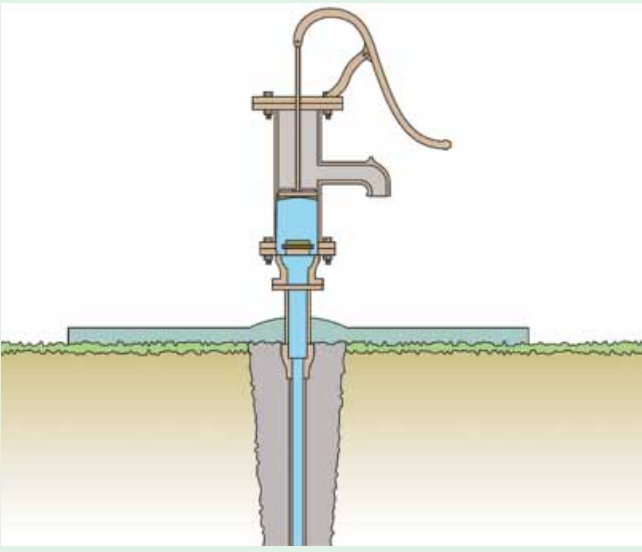

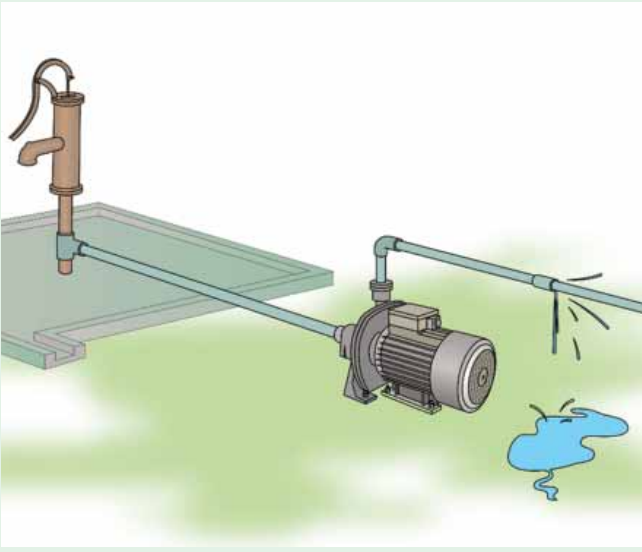
जिल्ला:	गाउँपालिका / नगरपालिका:	वार्ड नं:					
घरधनीको नाम:	ह्याण्ड पम्प नं.:						
टोल:	गहिराई (फिट):						
जि.पि.एस.	अक्षांश:	देशान्तर:					
लाभान्वित जनसंख्या:	जडान वर्ष:						
पानी परीक्षण :	भएको	नभएको	परीक्षण भएको मिति:				
खुला दिसामुक्त घोषणा	भएको	नभएको	pH	Turbidity	<i>E Coli</i>	Iron	Arsenic
पूर्ण सरसफाइ अभियान लागु	भएको	नभएको					

चित्र	ह्याण्ड पम्प	संरचना	अवस्था
१		प्लेटफर्म	राम्रो फुटेको छैन
२		फाहोर पानी जमेको (हाँस कुखुरा, भिंंगा, लामखुट्टे)	छैन कम संभावना छ
३		वर्षाको पानी जमेर भित्र छिर्ने संभावना	छैन कम संभावना छ

चित्र	ह्याण्ड पम्प	संरचना	अवस्था
४		चर्पीको दुरी	≥ 30 फिट
			१० - ३० फिट
			$0 \leq 10$ फिट
५		चर्पीको वनावट	सेण्टिक टैङ्क
			रिङ्ग
			सुख्खा गाह्रो
६		गोठदेखि ह्याण्ड पम्पसम्मको दुरी	≥ 30 फिट
			१० - ३० फिट
			$0 \geq 10$ फिट

चित्र	ह्याण्ड पम्प	संरचना	अवस्था
७		पानीमा आइरनको संभावना	नभएको केहि मात्रामा भएको बढी मात्रामा (रातो जमेको, कपडा रातो हुने)
८		कृषिमा प्रयोग हुने मलखाद र विषादिको कारण रासायनिक प्रदूषणको संभावना	नभएको संभावना छ बढी मात्रामा
९		आर्सेनिक	नभएको केहि मात्रामा बढी मात्रामा

चित्र	ह्याण्ड पम्प	संरचना	अवस्था
१०		Rising Main मा राम्रो जोर्नी नभएर प्रदूषित पानी जमनिभित्र जाने संभावना	<p>छैत</p> <p>कम संभावना</p> <p>छ</p>
११		चराहरुको विष्टावाट पम्पको Head Cover को प्वालबाट प्रदूषणको संभावना	<p>छैत</p> <p>कम संभावना</p> <p>बढी संभावना</p>
१२		पानी संचय र पिउने बानीबाट प्रदूषणको संभावना	<p>छैत</p> <p>कम संभावना</p> <p>छ</p>

चित्र	ह्याण्ड पम्प	संरचना	अवस्था
१३		ट्यूबवेल जडान गर्दा त्यसको बाहिर बालुवा फिलिड गरी प्रदूषण नियन्त्रण	आवश्यक नभएको वा प्रदूषण नियन्त्रण भएको प्रदूषणको संभावना कम प्रदूषणको संभावना छ
१४		ह्याण्ड पम्प चलाउँदा	सजिलैसग पानी आउने ह्याण्डिल व्याक फाल्ने / प्वाल बन्द भएर फिल्टर जाम पटक पटक प्रयास गर्दा मात्र पानी आउने / Baseplate भन्दा तल leakage Priming गर्नुपर्ने / जिब्रि परिवर्तन गर्ने अत्यधिक बालुवा / जाली फुटेर पानी कम आउने वा केहि घमिलो पानी आउने र मर्मत
१५		मोटर जडित पम्पमा leakage	छैन संभावना छ भैरहेको छ

चित्र	ह्याण्ड पम्प	संरचना	अवस्था
१६		प्लेटफर्ममा गरिने फोहोर	केहि नगर्ने कपडा धुने, भाँडा माभ्ने, नुहाउने बच्चाको दिसा, धेरै फोहोर कपडा धुनु
१७		जनावरहरुको कारणवाट प्रदूषण	छैन संभावना छ, धेरै छ
१८		सुख्खा मौसममा पानी सुक्ने गरेको	छैन केहि मात्रमा कमि छ

नोट: यो रिपोर्ट हरेक वर्ष अद्यावधिक गर्नुपर्ने छ । गत एक वर्षमा भएका मर्मत कार्यहरूको विवरण:

गत एक वर्षमा भएका मर्मत कार्यहरूको विवरण:

१) .....

२).....

३).....

४).....

५).....

.....

.....

.....

.....

रिपोर्ट तयार गर्ने

नाम

मिति :

भूमिगत पानीमा प्रदूषकहरू

- ❖ ब्याक्टेरिया, भाईरस र प्यारासाईट जस्ता सुक्ष्म जीव कहिलेकाही पानीमा पाईन्छन् । स्यालो ट्युबवेलहरू प्रदूषणको हिसाबले बढि जोखिममा हुन्छन् । पानीको बहाव अर्थात जमिन माथि पानी बग्दा यसले वन्यजन्तु तथा माटोमा भएका प्रदूषण पनि मिसाउछ । यस्तो कुरा बाढी पश्चात पनि हुनसक्छ । यसले विभिन्न प्रकारका रोगब्याधि निम्त्याउन सक्छ ।
- ❖ नाईट्रेट र नाईट्राईट अजैवीक यौगिकहरू हुन् । प्राय मानिसहरूको क्रियाकलापको कारण र ती प्राकृतिक रूपले पनि भूमिगत पानीमा पाईन्छन् । नाईट्रोजनीय पदार्थ (जस्तै युरिया मल) को कारण पनि माटोमा मिसिन पुग्छन् । खानेपानीमा उच्च मात्रामा नाईट्रेट र नाईट्राईट भएमा मानव स्वास्थ्यमा उल्लेखनीय असर गर्दछ ।
- ❖ पानीमा गह्रौं धातुहरू भूमिगत चट्टान तथा माटोबाट मिसिन्छन् । यस्ता धातुहरू कुनै निश्चित क्षेत्रमा पाईए पनि घरायसी ईनार तथा ट्युबवेलहरूमा भने त्यति जोखिमपूर्ण मात्रामा पाईएको छैन । ती मध्ये आर्सेनिक नामक गह्रौं धातु भने नेपालको भूमिगत पानीमा प्रशस्त पाईएको छ ।
- ❖ प्राकृतिक रूपमै उच्च मात्रामा फ्लोराईड नामक तत्व केही क्षेत्रहरूमा पाईएको छ र यसले भूमिगत पानी प्रदूषण गरिरहेको छ । फ्लोराईड दाँतको क्षयीकरणबाट बचाउन उपयोगी पनि छ तर पानीमा यसको मात्रा बढी भएमा हड्डिको तन्तुहरूलाई क्षती पुऱ्याउछ । अत्यधिक बढी फ्लोराईडको कारण बच्चाको दाँतको रङमा समेत असर पर्छ । सामान्यतया नेपालमा अत्यधिक मात्रामा फ्लोराईड भने पाईएको छैन ।
- ❖ आर्इरन र म्याग्निज त्यस्ता धातुहरू हुन्, जुन माटो, चट्टान तथा मिनरलहरूमा प्राकृतिक रूपमै पाईन्छन् । एक्युफरमा भूमिगत पानी यस्ता तत्वहरूसँग प्रत्येक्ष संसर्गमा आउछ तिनीहरूलाई आफूमा घुलाउछ र तिनीहरूमा भएको तत्वहरूबाट छुटकारा दिन्छ । पानीमा आर्इरन तथा म्याग्निजको सघनता क्रमशः ०.३ र ०.०५ मि.ग्रा/लि भएको अवस्थामा पानी प्रयोगहिन तथा असरपूर्ण हुनसक्छ । उदाहरणको लागि त्यस्तो अवस्थामा पानीमा धातुको गन्ध आउने तथा पाईप फिटिङ्हरूमा धातुको स्पष्ट दागहरू देखिने हुन्छ । त्यस्तो पानी मानव स्वास्थ्यको जोखिमको दृष्टिकोणबाट उपयुक्त नहुन सक्छ ।